

FİNANSAL KİRALAMA İŞLEMLERİNDE AMORTİSMAN VE FİNANSMAN GİDERLERİNİN DURUMU

Sakıp ŞEKER
Yeminli Mali Müşavir

I- GENEL AÇIKLAMALAR

Hukuksal çerçevesi 1985 yılında çıkarılan 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunuyla çizilen finansal kiralama sözleşmelerinin vergilendirmeye ilgili değerlendirme hükümleri ve muhasebe kayıt yöntemi Vergi Usul Kanunu'nun mükerrer 290.maddesinde düzenlenmiştir.

4842 sayılı Kanunla Vergi Usul Kanunu'na eklenen ve 1.7.2003 tarihinden itibaren yürürlüğe giren mükerrer 290.maddede, "kira süresi sonunda mülkiyet hakkının kiracıya devredilip devredilmeyeceğine bakılmaksızın bir iktisadi kıymetin mülkiyetine sahip olmaktan kaynaklanan **tüm riskler ile yararların** kiracıya bırakılması sonucunu doğuran kiralama işlemleri "finansal kiralama" olarak tanımlanmıştır. Yapılan bu düzenlemeye göre, kiracı tarafından yapılacak kira ödemeleri anapara ve faiz kısmı olarak ayrıştırılacaktır. Ayrıştırma işlemi, her bir dönem sonunda kalan borç tutarına sabit bir dönemsel faiz oranı uygulanmasını sağlayacak şekilde yapılacaktır.

Vergi Usul Kanununda yapılan düzenlemeye göre kiralama ister leasing şirketi tarafından ister diğer ticari işletmeler tarafından yapılsın şu dört kriterden herhangi birisine uyulması halinde, kiralama finansal kiralama işlemi kabul edilerek değerlendirilecektir.

- Kiralanan iktisadi kıymetin mülkiyetinin kira süresi sonunda kiracıya devredilmesi,
- Kiracıya kira süresi sonunda iktisadi kıymeti rayiç bedelinden düşük bir bedelle satın alma hakkı tanınması,
- Kiralama süresinin, iktisadi kıymetin ekonomik ömrünün %80'inden daha büyük bir bölümünü kapsaması,
- Kira ödemelerinin bugünkü değerinin toplamının iktisadi kıymetin rayiç bedelinin %90'ından daha büyük bir değer oluşturması.

Herhangi bir kira sözleşmesi yukarıda sayılan kriterlerden bir veya bir kaçını taşısa dahi, iktisadi kıymetle ilgili **tüm riskler ve yararlar** kiracıya ait değilse böyle bir sözleşme finansal kiralama sözleşmesi olarak değerlendirilemeyecektir. Örneğin, kiralanan iktisadi kıymetin tamir, bakım ve sigorta giderleri kiralayana aitse tüm riskler kiracıya ait olmadığı için kiralama sözleşmesi **hasılat kirası** olarak işleme tabi tutulacaktır. Aynı şekilde kiralanan iktisadi kıymetin kullanımı konusunda bazı kısıtlamalar varsa (teknik nedenler hariç) tüm yararlar kiracıya ait olmadığı için yine finansal kiralamadan söz edilemeyecektir. Bununla birlikte, bazı risklerin (bakım, onarım, sigorta gibi) kiralayana ait olmasına rağmen, sözleşmenin bir finansal kiralama sözleşmesi olduğu sözleşmede açıkça belirtilmiş ve yukardaki dört koşuldaki bir veya birkaçı sözleşmede yer almış ise, böyle bir sözleşme de finansal kiralama sözleşmesi kabul edilmelidir. 1

---

1 Bu konuda daha fazla bilgi için; S.ŞEKER, Dönem Sonu İşlemleri Cilt:1 Sy:245 (2005/1 no'lu Değişiklik)

II- FİNANSAL KİRALAMA İŞLEMLERİNDE AMORTİSMAN UYGULAMASI

A- Amortisman Ayırmada Genel İlke

Mükerrer 290. maddenin ikinci fıkrasında, kiracı tarafından aktifleştirilen finansal kiralamaya konu iktisadi kıymeti kullanma hakkının, Vergi Usul Kanunu'nun üçüncü kitabının üçüncü kısmının birinci bölümünde belirlenen esaslar çerçevesinde amortisman tabi tutulacağı hükme bağlanmıştır. Finansal kiralama sözleşmeleriyle ilgili 319 no.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğin B/2. bölümünde ise, kiracı tarafından aktifleştirilen kullanım hakkının Vergi Usul Kanununun ve ilgili Genel Tebliğlerde bu iktisadi kıymetler için tespit edilmiş amortisman sürelerinde amorti edileceği belirtilmiş olup, sözleşmenin fesholması halinde kalan dönemler için iktisadi kıymetle ilgili olarak amortisman ayrılmayacağı belirtilmiştir.

Bilindiği gibi, 01.01.2004 tarihinden geçerli olmak üzere, amortisman oranlarının belirlendiği VUK'nun 315. maddesi değiştirilmiştir. Buna göre mükellefler amortisman tabi iktisadi kıymetler için Maliye Bakanlığı'na iktisadi kıymetlerin **faydalı ömürleri** dikkate alınarak tespit ve ilan edeceği oranlar üzerinden amortisman hesaplayacaklardır.

Burada dikkat edilmesi gereken husus, finansal kiralamada uygulanacak amortisman oranı, kiralanan iktisadi kıymetin genel esaslara göre tabi olduğu oran üzerinden amortisman tabi tutulacağı, amortisman uygulamasında 333 no.lu VUK Genel Tebliğindeki **“gayri maddi haklar”** için belirlenen 15 yıllık faydalı ömrün dikkate alınmayacak olmasıdır.

Kiralamaya konu iktisadi kıymet satın alınsaydı nasıl amorti edilecekse, aynen öyle amorti edilmelidir (2).

Kiralama süresi sonunda kiralanan iktisadi kıymetin mülkiyeti satın alınmış ise, Haklar hesabındaki tutar ilgili duran varlık hesabına (252,253,254 veya 255 gibi), birikmiş amortisman tutarı da 268 no'lu hesaptan 257 no'lu hesaba devredilmeli ve iktisadi kıymet itfa oluncaya kadar amortisman ayırmaya devam edilmelidir.(3)

B- Kullanıma Hazır Hale Gelmeyen İktisadi Kıymetlerde Amortisman

Amortisman tabi iktisadi kıymetler üzerinden amortisman ayrılabilmesi için iktisadi kıymetin aktife kaydedilmesi ve kullanıma hazır hale gelmesi zorunludur. Finansal kiralama yöntemiyle kiralanan makine veya teçhizat kanuni defterlere kaydedilmekle birlikte, henüz kullanıma hazır hale gelmemiş ise amortisman ayırabilmek için **kullanıma hazır hale gelmesinin** beklenmesi gerekir. Kullanılmaya başlanmayan iktisadi kıymetin teknolojik eskime hariç, eskidiği veya yıprandığı söylenemeyeceği için amortisman ayrılması kabul edilemez. Teknolojik eskime durumunda fevkalade amortisman ayrılması gerekir. Örneğin, bir üretim tesisi için kiralanan makine, bina henüz tamamlanıp üretime başlanacak duruma gelinmemiş ise, diğer amortisman tabi iktisadi kıymetlerde olduğu gibi söz konusu makine

---

2 Bülent OKUDAN, "Finansal Kiralamada Ekonomik Ömür ve Amortisman", Vergi Dünyası, Sayı: 276, Ağustos 2004, s. 19.

3 319 no'lu VUK Genel Tebliği açıklamalarından, kiralanan kıymetin ana para kısmının kiracı tarafından 260-Haklar hesabında izlenmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Özün önceliği gereği satın alma amaçlı finansal kiralama yoluyla kiralanan iktisadi kıymetin ilgili duran varlık hesabında gösterilmesinin de bilanço dipnotlarında gerekli açıklamanın yapılması durumunda mümkün olduğu görüşümdedir.

için de amortisman ayrılmamalıdır. Montajı tamamlanmayan bir makine için de aynı durum geçerlidir. Bu gibi durumlarda Yapılmakta Olan Yatırım Hesabı kullanılmama ve kullanıma hazır hale gelinceye kadar yapılan kira ödemeleri maliyet unsuru olarak dikkate alınmalı, amortisman süresi aktife alma tarihinden başlatılmalıdır.

C- Kiralanan Malın İade Edilmesinde Amortisman Uygulaması

Maliye Bakanlığı yayımlamış olduğu 333 ve 339. no.lu VUK Genel Tebliğiyle, iktisadi kıymetlerin faydalı ömürlerini tespit ve ilan etmiştir. Buna göre faydalı ömrü 10 yıl olan bir makinenin 5 yıl süre ile kiralanmış olması halinde uygulanacak amortisman oranı genel esaslara göre % 10 olacaktır. Örneğin, 150.000 YTL bedelle 5 yıl süre ile kiralanan makinenin faiz kısmı 50.000 YTL, ana para kısmı 100.000 YTL olsun. Her yıl için ödenen 30.000 YTL'nin 10.000 YTL'si faiz, 20.000 YTL'si ana para ise makinenin 5. yılın sonunda satın alınması halinde henüz itfa edilmemiş % 50'lik kısım için amortisman ayırmaya devam olunmalıdır. Makinenin kira süresi sonunda kiralayana iade edilmesi durumunda henüz itfa edilmeyen kısım için amortisman ayrılmayacaktır. Amortisman ömrü kiralama süresinden daha fazla olan iktisadi kıymetlerin kira süresi sonunda kiralayana bedelsiz iade edilmesi durumunda bilanço net aktif tutarının zarar yazılması gerekir. Kira süresinin sonunda kiralayana iade edilen **makinenin iade kaydı** şu şekilde yapılmalıdır.

_____ / _____	
268- B. AMORTİSMAN	50.000
689- OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR	50.000
260- HAKLAR	100.000
(Kiralanan makinenin kira süresi sonunda iade edilmesi)	

Sözleşmenin fesholunması halinde de kalan dönemler için amortisman ayrılmayacaktır. Yukarıdaki örnek olayda makinenin 3. yılın sonunda iade edilmesi halinde muhasebe kaydı aşağıdaki gibi yapılmalıdır.

_____ / _____	
268- B. AMORTİSMANLAR	30.000
689- OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR	30.000
401- FİN. KİRALAMA İŞLEM BORÇLARI	60.000
260- HAKLAR	100.000
402- ERTELENMİŞ FİN. KİR.BORÇ. MAL.	20.000
_____ / _____	

İade işlemi yapıldığında makinenin kullanılmayan yıla isabet eden tahakkuk kayıtlarının (301,302,401,402 no'lu hesapların) iptal edilmesi gerekir.

III- FİNANSAL KİRALAMA İŞLEMLERİNDE FAİZ VE KUR FARKININ KAYDI

A- Kiracının Ödediği Faiz ve Kur Farkının Aktifleştirilip Aktifleştirilmeyeceği

Finansal kiralama işlemlerinde, sözleşmeden doğan hak, borç ve alacakların değerlemesinin hangi esaslara göre yapılacağı mükerrer 290. maddede belirtilmiştir. Buna göre, kiracı tarafından finansal kiralama işlemine konu iktisadi kıymeti kullanma hakkı ve

sözleşmeden doğan borç, kiralama konusu iktisadi kıymetin **rayiç bedeli veya sözleşmeye göre yapılacak kira ödemelerinin bugünkü değerinden düşük olanı ile değerlendirilecektir.** Kanun hükmüne göre, kiracı tarafından finansal kiralama sözleşmesine göre yapılan **kira ödemeleri** ana para ve faiz gideri olarak ayrıştırılacak, ayrıştırma işlemi, her bir dönem sonunda kalan borç tutarına sabit bir dönemsel faiz oranı uygulanmasını sağlayacak şekilde yapılacak, aktifleştirilecek kullanma hakkı amortismanına tabi tutulacaktır.

Kanunun açık hükmüne göre kiracı tarafından mal sahibine (kiralayana) yapılan ödemelerin tamamı esas itibariyle kira ödemesi olup, faiz oranı dikkate alınarak hesaplanan ana paraya isabet eden kısım amortisman yoluyla faiz kısmı ise dönemsel olarak giderleştirilecektir.

Faiz giderlerinin ve bu arada yabancı para cinsinden yapılan kiralamalarda aleyhe doğan kur farklarının kiralamanın yapıldığı yılda maliyet unsuru mu yoksa gider unsuru mu olarak muhasebeleştirilmesi gerektiği konusunda İstanbul Defterdarlığından talep edilen bir özelge için(4) Gelirler Genel Müdürlüğü vasıtasıyla verilen cevapta; 163 ve 334 no.lu VUK Genel Tebliğlerindeki açıklamalara değinilerek, **“finansal kiralama yoluyla edinilen kıymete ilişkin olarak kiralama süresi içinde sözleşmeye istinaden yabancı para üzerinden yapılan kira ödemelerinin değerlendirilmesi sonucu ortaya çıkan kur farkının, finansal kiralama konusu kıymetin maliyetine intikal ettirilmesi ve maliyete eklenen bu farkların ilgili kıymetin amortisman süresi içinde itfa edilmesi gerektiği”** belirtilmiştir. Söz konusu özelgede sadece kur farkından söz edilmiş olup faiz giderlerinden söz edilmemiştir. Ayrıca, özelgede aktifleştirilecek kur farkının sadece kiralamanın yapıldığı yılın sonuna kadar olan kısmının değil, kiralama süresi içinde ödenen kur farklarının tamamının aktifleştirileceği belirtilmiştir. Söz konusu ifadeden faiz giderlerinin de aktifleştirileceği sonucu çıkmakta olup, söz konusu özelge bu haliyle 163 ve 334 no’lu Tebliğlere atıf yapmakla birlikte, atıfta bulunduğu Tebliğlerle çelişmektedir.

Duran varlık edinimlerinde ilgili varlık aktifleştirildiği tarihten sonraki tarihlerde ödenen finansman giderlerinin maliyet unsuru olarak değil, gider unsuru olarak kaydedilmesi gerektiği genel kabul gören bir anlayıştır. Uluslararası Muhasebe Standartlarında da borçlanma maliyetlerinin ilgili kıymetin aktife alındığı tarihten sonraki kısmının gider unsuru olarak dikkate alınması gerektiği açıktır. Aynı ilke SPK tarafından yayımlanan Tebliğde de korunmuştur. Bize göre 163 no.lu Tebliğ Vergi Usul Kanunu’nun 262. maddesi hükmüne de aykırı olup uygulamada pek çok sorun yaratmaktadır. Bu nedenlerle kaldırılması gerekir.

Gelirler Genel Müdürlüğü’nün (Gelir İdaresi Başkanlığı’nın) yukarıda belirtilen özelgesindeki görüş aşağıdaki nedenlerle kabul edilemez.

1- Finansal kiralama sözleşmelerinin değerlendirme hükmü özel bir düzenleme ile mükerrer 290. maddede yer almış olup, düzenlemenin yapıldığı 4842 sayılı Kanun gerekçesinde uluslararası muhasebe standartlarının esas alındığı belirtilmiştir. Ne Uluslararası standartlarda ne de Türkiye Muhasebe Standartlarında böyle bir düzenleme vardır. Gerek, söz konusu düzenlemenin yer aldığı 319 no.lu VUK Genel Tebliğinde gerekse 11 no.lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğinde ilk yıla ilişkin veya kiralama süresince ödenen faiz ve kur farkı giderlerinin aktifleştirileceği belirtilmemiştir .

4 Gelirler Genel Müdürlüğü’nün 30.04.2005 tarih ve 19365 sayılı Özelgesi. (Emrah AYGÜL, Finansal Kiralama İşlemlerine İlişkin Olarak Katılan Borçlanma Maliyetleri Direkt Gider Yazılabilir Mi?, Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, Sayı:19 Temmuz 2005 S.67-68)

2- Gelir İdaresinin görüşü VUK'un 262. maddesi hükmüne de aykırı olup, finansal kiralama sözleşmeleri gereği yapılan ödemeler **“iktisadi kıymetin iktisap edilmesi”** için yapılmamaktadır. Yapılan ödemeler esas itibariyle bir kira ödemesidir. Kira ödemelerinin doğrudan gider yazılacağı açıktır. Kiracının kira süresi sonunda ilgili iktisadi kıymetin düşük bir bedelle satın alacak olması, yapılan kira ödemelerinin iktisap amacıyla yapıldığını göstermez. Finansal kiralama sözleşmelerinde mülkiyet hakkının kiracıya devredilip edilmeyeceğinin, sözleşmenin finansal kiralama niteliğinde olması bakımından bir önemi yoktur.

3- Duran varlık edinimlerinde iktisadi kıymetin aktife alındığı (amortisman ayrılabilir duruma geldiği) tarihe kadar tahakkuk eden finansman maliyetleri maliyet unsuru, bu tarihten sonra tahakkuk edenlerin gider unsuru olarak dikkate alınması hem uluslararası uygulamanın hem de Vergi Usul Kanunu'nun 262. maddesi hükmünün gereğidir. Aktife almaktan maksat söz konusu iktisadi kıymetin ilgili duran varlık hesabına kaydedilmesidir. Geçici vergi uygulaması nedeniyle üzerinden amortisman ayrılan bir iktisadi kıymetin aktifte yer almadığı söylenemeyeceğine göre, aktife alma tarihinin hesap döneminin son gününe (31.12 tarihine) taşınmasının hiçbir haklı ve teknik nedeni yoktur. Hesap dönemi takvim yılı sonu değil, hiç olmazsa geçici vergi uygulamasındaki üçer aylık sürelerin sonu kabul edilmelidir.

4- Ayrıca, 319 no'lu Tebliğdeki, **“finansal kiralama işlemi, esas olarak bir kredi işleminden farklı değildir. Kiralayana ödenen finansal kiralama bedellerinin faiz kısmı finansman gider kısıtlamasına tabidir”** ifadesi kiracı tarafından ödenen faiz ve kur farklarının aktifleştirileceği şeklinde yorumlanamaz. Tam aksine doğrudan gider yazılacağı anlamını taşır. Bilindiği gibi 5024 sayılı Kanunla kaldırılan finansman gider kısıtlaması doğrudan gider yazılan finansman giderleriyle ilgiliydi. Yeniden değerlendirme işlemi yapan ve/veya stoklarını LİFO yöntemine göre değerleyen mükellefler yönünden önem taşımaktaydı. Daha açık bir ifadeyle maliyet unsuru olarak değerlendirilen faiz ve kur farkları finansman gider kısıtlamasına tabi değildi. Dolayısıyla 319 no'lu Tebliğdeki söz konusu ifade kiracı tarafından ödenen faiz ve kur farklarının doğrudan gider yazılacağı anlamını taşımaktadır.

5- Aradan iki yıl geçtikten sonra yeni kural getirilmesi ciddiyyetten uzak bir yaklaşım olup, bu anlayış terk edilmelidir. Böyle bir düşünce varsa, bu başlangıçta kanun hükmünde veya Tebliğde açıkça yer almalıydı.

Sonuç itibariyle, finansal kiralama sözleşmesine istinaden ödenen kira tutarları (taksitleri) içinde yer alan faiz ve kur farklarının, gerek kiralamanın yapıldığı ilk yılda gerekse izleyen yıllarda finansman gideri olarak dikkate alınması, kullanıma hazır hale gelinceye kadar ödenen finansman giderlerinin ise diğer amortisman tabi iktisadi kıymetler için geçerli genel ilkeye göre maliyet unsuru olarak değerlendirilmesi gerekir.

B- Kiralayanın Ödediği Finansman Giderlerinin Durumu

“Kiralayan şirketler tarafından iktisadi kıymetin satın alınmasında Türk Lirası veya döviz cinsinden kredi kullanılmış ise ilk yıl için ödenen kur farkları ve faiz giderlerinin sözleşme yapılmasından önce kıymetin maliyetine ilave edilebilecek olması halinde maliyete ilave edilecek aksi halde ve diğer yıllarda ise gider kaydedilecektir.”

319 no'lu Tebliğde kiralayan yönünden, aktifleştirilmesi gereken finansman gideri, ilk yıl sözleşme tarihine kadar olan kısım sınırlandırılmıştır. Örneğin 01.05.2005 tarihinde kiralanmak amacıyla satın alınan bir makine 01.08.2005 tarihinde kiralanmış ise, satın alma tarihi ile kiralama tarihi arasındaki üç aylık süreye ait finansman giderinin 163 no.lu VUK Genel Tebliğine göre aktifleştirilmesi gerekmektedir. Bu tarihten sonra ödenecek finansman giderleri, söz konusu iktisadi kıymet aktiften çıkarıldığı için (iz bedelle gösterilecek) doğrudan gider yazılacaktır.

C- Dönem Sonu Faiz ve Kur Değerleme Farklarının Durumu

Yabancı para cinsinden yapılan kiralamalarda geçici vergi dönemleri veya yıl sonlarında yapılan alacak ve borçlara ilişkin değerlemeden doğan kur farklarının tahakkuk kayıtlarına göre kiracı ve kiralayan tarafından kur farkı geliri veya gideri olarak kaydedilmesinin Maliye Bakanlığı'nın yukarıda belirtilen öznelgesine rağmen mümkün olduğunu düşünüyoruz. Ayrıca, hesap dönemi sonu itibarıyla kıst dönem esasına göre hesaplanacak faizler de geçici vergi dönemlerinde veya yıl sonlarında dönemselik esasına göre tahakkuk ettirilerek kiracı tarafından gider, kiralayan tarafından gelir kaydedilmelidir. Bu konudaki duraksama, Vergi Usul Kanunu'nun 281 ve 285.maddelerinde 5228 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle ortadan kalkmıştır.